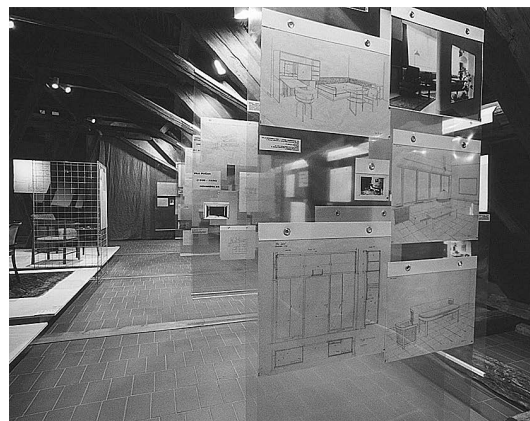

CENTRALNA IDEJA

ŽELJKO KOVAČIĆ □ Zagreb

sl.1. Izložba "Mladen Kauzlarić - ukus međuratnog Zagreba": Lebdeći stol
sl.2. Izložba "Mladen Kauzlarić - ukus međuratnog Zagreba": Transparentno izlaganje

Nisam zaposlen u nekome muzeju i ne moram pisati izvješća o svom radu, a kako su izložbeni postavi nestalni i prolazni, odlučio sam se za njihovo dodatno dokumentiranje ovim člankom.

Ljetos (2004. godine) u novinama se pojavila najava izložbe o Mozartu u Albertini u proljeće 2006. godine. Već su sada prezentirane vizije, koncepcija, prostor. Nije objavljen iznos financijskih sredstava za realizaciju izložbe, ali vjerujem da je on vrlo visok. Dakle, u inozemstvu se to radi uz dosta vremena i mnogo novca, a svi eksponati za izložbu su obrađeni.

Izložbe koje sam ja projektirao rađene su u našim uvjetima, uglavnom potpuno drukčijima.

Ima nešto od igre u projektiranju izložbi.

Kako ponekad od vizualno nezanimljivih predmeta napraviti atrakciju, malim eksponatima dati značenje velikih, spekulativnome pronaći predmetnost, s malo artefakata prezentirati ideju, dvodimenzionalnome dodati dubinu, prostornost.

Uvijek tražim centralnu ideju.

Problem problema katkad zna biti rješenje. Na nedostatku i njegovu potenciranje može se graditi prostor ili kontrast.

Izložba mora biti prostor - ambijent, ili neki njegov fragment, detalj. Okolinu je najbolje izgraditi, ako je moguće, od izložaka. Iskoristiti prednosti i nedostatke izložbenog prostora. U njemu pronaći postamente, oltare, okvire.

Iskustva drugih medija, umjetnosti.

Voditi posjetitelja. Mijenjati ritam atrakcija, broja izložaka. Iznenadenja.

Biti edukativan, a ne dosadan. Koristiti se svim vrstama osjećaja i probuditi ih u posjetitelja. Humor je uvijek dobrodošao.

Zatvaranje izložbe slični na kraj igre.

Koliko god kule od pijeska bile lijepe, plimni val od njih ponovno načini samo pješčanu plažu.

Izložbe na kojima je Željko Kovačić surađivao kao autor likovnog oblikovanja u razdoblju od svibnja 2003. do prosinca 2004. (op.ur)

"MLADEN KAUZLARIĆ - UKUS MEĐURATNOG ZAGREBA"

Muzej grada Zagreba (svibanj - lipanj 2003.)

Autorica izložbe: Hela Vukadin-Doronjga, viša kustosica, Muzej grada Zagreba, Zagreb

Da li arhitekti lete u nebo?

Poznato je i općepriznato da Cigani lete u nebo, o tome je čak snimljen i film, no uspijeva li to i arhitektima?

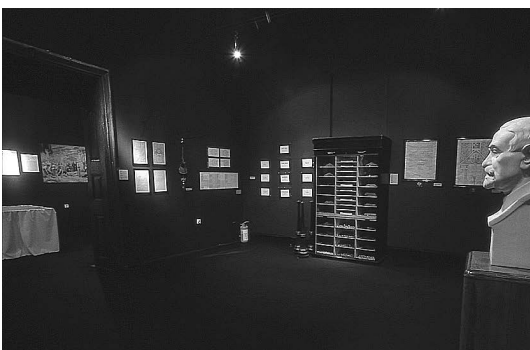
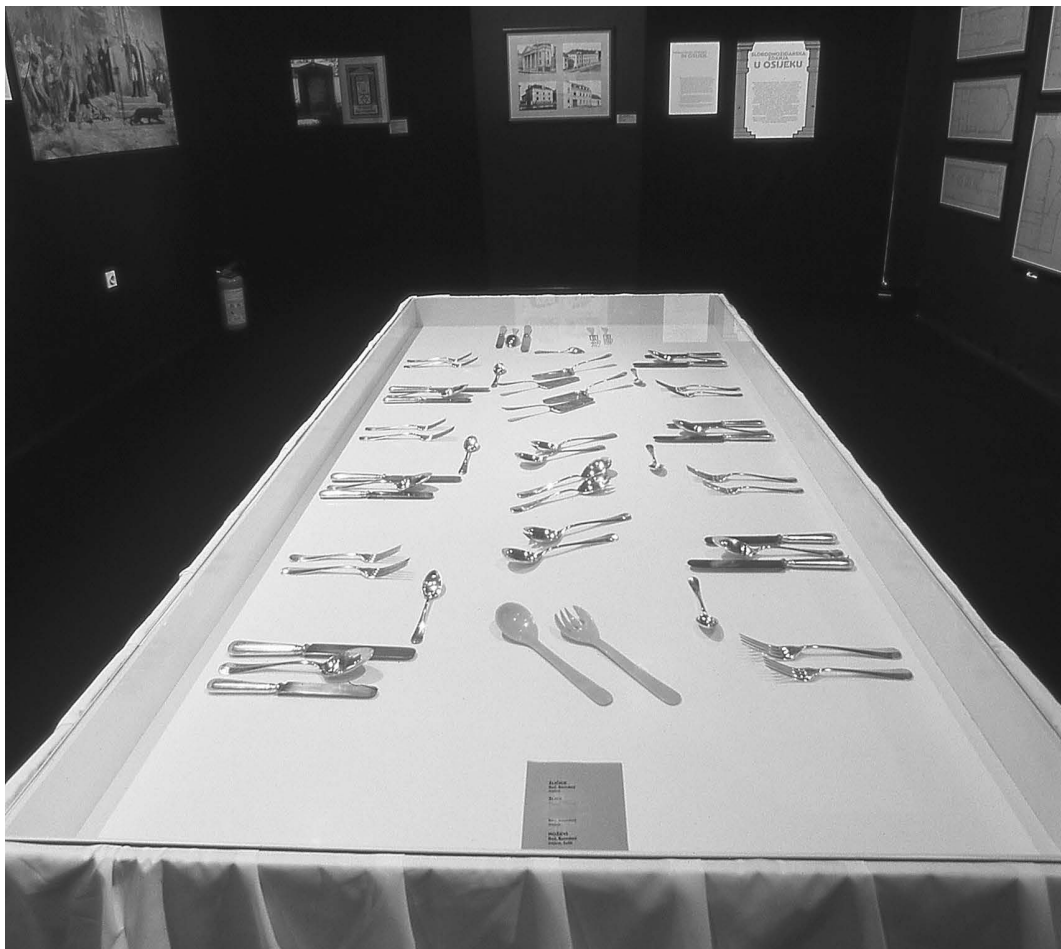
Radeći na izložbi o obiteljskim kućama i vilama arhitekta Mladena Kauzlarića, jednoga iz herojskog doba naše arhitekture (zanimljivo da ga već tada investitorica i prijateljica, I. K. Aleksandrova zove *herojem*), postavio sam si to pitanje.

Postav izložbe rađen je odmjereno, kao što je decentna i arhitektura Mladena Kauzlarića.

Njegovi originalni nacrti na pausu izloženi su na način

"Kako ponekad od vizualno nezanimljivih predmeta napraviti atrakciju, malim eksponatima dati značenje velikih, spekulativnome pronaći predmetnost, s malo artefakata prezentirati ideju, dvodimenzionalnome dodati dubinu, prostornost.

Uvijek tražim centralnu ideju."

kako su se nekada arhivirali - vertikalno obješeni u ormarima za pohranu - a sada izloženi između dvije plastične folije koje omogućuju transparentno pregledavanje cijelog opusa.

U sredini su ambijenti u nizu, kao ostatak stvarnog arhitektova stana, ali i njegovih interijera općenito - vokabular *Kauzlarićeve kulture stanovanja*.

Mnogi ljudi smatraju da ima previše arhitekata - prema kvaliteti izgrađenih kuća čini se da ih ima premalo. I našem se heroju dogodilo da su mu mnoge kuće prerađivali i uništili kolege arhitekti.

Ja ne znam odgovor na pitanje iz naslova, ali neka to bude objašnjenje za lebdeći crtači stol na početku izložbe.

Cigani, stolovi, svatovi, cijela sela (usporedi kod Chagalla), vidjeli smo, mogu letjeti, za arhitekte, čini se, to još nije dokazano, ili, možda, kao u onom starom vicu:

- *Tovariš genjeral, krakadilj ljetajet?*
- *Durak, krakadilj ne ljetajet, nu možno, njisko, njisko.*

"OSTAVŠTINA OSJEČKE SLOBODNOZIDARSKE LOŽE BUDNOST"

Muzej Slavonije, Osijek (srpanj - prosinac 2003.)

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb (travanj - kolovoz 2004.)

Autori izložbe: Grgur Marko Ivanković, viši kustos, Muzej Slavonije, Osijek i Ante Grubišić, kustos, Muzej Slavonije, Osijek

Izložba *Ostavština Osječke slobodnozidarske lože Budnost* raspoređena je u tri cjeline koje su sukladne trima osnovnim prostorima svake lože, pa tako i ove osječke. Ispred ta tri kulturna prostora nalaze se dvije uvodne dvorane.

sl.3. Izložba "Ostavština osječke slobodnozidarske lože Budnost": Bijeli stol

sl.4. Izložba "Ostavština osječke slobodnozidarske lože Budnost": Soba izgubljenih koraka

sl.5. Izložba "Zvonimir Faist, Diktati vremena": Plakati

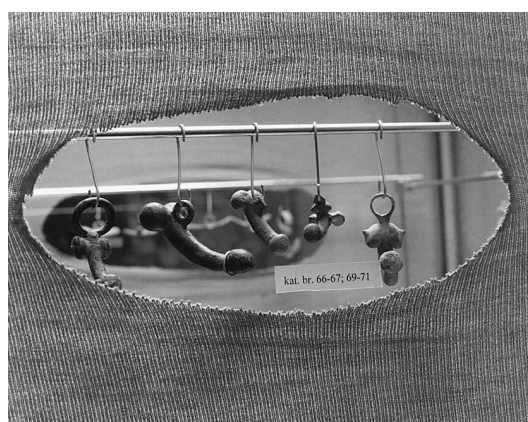
sl.6. Izložba "Zvonimir Faist, Diktati vremena": Mijene tipologije žena

sl.7. Izložba "Falusom protiv uroka": Tornjevi kraj Popovog tornja

sl.8. Izložba "Falusom protiv uroka": Peep-show

A) U PRVOJ UVODNOJ SOBI KRATKIM SU TEKSTOVIMA OBJAŠNJENE NAJBITNIJE ČINJENICE:

- o slobodnom zidarstvu
- o slobodnom zidarstvu u Hrvatskoj
- o slobodnom zidarstvu u Osijeku, s naglaskom na Loži Budnost

B) KNJIŽNICA

Vrlo velik i značajan sačuvani fond knjižnice izložen je u dodatnoj prostoriji, zajedno s velikom slikom *Faust*. Kao poseban dodatak tom postavu izložbe u Zagrebu, u svojevrsnom *backstageu* biblioteke izloženi su predmeti masonskih loža s područja Zagreba iz zbirki Hrvatskoga povijesnog muzeja.

1. BIJELI STOL

... zajednički je obrok nakon gotovo svakoga ritualnog rada SZ loža. Iako je dio rituala, mjesto je gdje se može razgovarati i o administrativnim i ostalim profanijim pitanjima lože. Zbog toga ovdje izlažemo profaniju pojavnost Lože Budnost. U sredini prostorije je bijeli stol na kojemu je složen pribor za jelo za sedam osoba. Na zidovima je izložena dokumentacija o slobodnozidarskoj arhitekturi u Osijeku, zgradama monumentalnih obilježja, fotografije nadgrobnih spomenika masona, a u nastavku dio o svečanom zastoru za HNK u Osijeku Bele Csikosa Sesije.

2. SOBA IZGUBLJENIH KORAKA

... predvorje je svakoga slobodnozidarskog hrama, kao

i soba pripreme za sam ritual. Tu su izloženi portreti članova Lože Budnost, osmrtnice, diplome, arhitektonske ploče. U dva originalna ormara prezentiran je sitniji inventar koji se i čuvao u njima: torbice, bižui, alat, mačevi...

3. LOŽA

Prema nacrtima rekonstruiramo, gotovo u mjerilu 1:1, unutrašnji izgled Lože Budnost u Osijeku, na Trenkovu trgu. Na podu je šahovsko opločenje s naizmjeničnim crnim i bijelim kvadratima. Uokolo je podignut postament, s dodatnim uzdizanjem za još dvije stube, u apsidi, za stol Velikog majstora. Organizacija prostora ponavlja nacrt u svim detaljima, s točnim pozicioniranjem sačuvane opreme: stolovi, stupovi, zidni svijećnjaci, kandilo.

Prema staroj koloriranoj gravuri *Slobodni zidar oblikovan od atributa Lože*, London, 1754. godine, izvedene su siluete kaširane na ivericu, na kojima se izlažu insignije: pregača, bižu. Po tri "masona" sa svake strane drže mačeve za čelični svod. Nadzornici i Veliki majstor u rukama drže čekiće, a ispred stola Velikog majstora je kamena kocka i šestar. Na taj smo način glavne izložke stavili u njihov kontekst i dali ambijentalnost izložbi.

Prostor izložbe oblikovan je na osnovi simbolike slobodnog zidarstva koja je "kao stupovi zidarske zajednice vrijednost na čitavom svijetu", simbolike brojeva (3, 5, 7), prostora, znakova.

"Slobodnozidarski sistem znakova je zagonetan sistem; jedno stoji umjesto nečega drugog za približno točan sadržaj. Napustiti simbole znači napustiti slobodno zidarstvo."

"ZVONIMIR FAIST - DIKTATI VREMENA"

Muzej grada Zagreba (listopad - prosinac 2003.)

Autorica izložbe: Željka Kolveshi, muzejska savjetnica, Muzej grada Zagreba, Zagreb

*...i onda mi je rekô,
dečko sad možeš
kad hoćeš doć' gledat'
film koji hoćeš.*

(Z. Faist, Kaz.1 A, str. 12)

Radeći na postavu izložbe plakata Zvonimira Faista, i sâm sam poželio pustiti toga "malog" Faista od 89 godina ponovno u kino, ali da sada pogleda film o sebi, a s njime i svi posjetitelji izložbe. Jednako tako, i uvodna legenda o životu, radu/igri, djelu izvedena je kao niz plakata zalijepljenih na oglasnu ploču, kao što su to bili i njegovi plakati. Želio sam da poput priče o *Alisi u zemlji čudesa*, koja prolazi kroz ogledalo, i Zvonimir Faist prođe kroz platno ekrana i dasku oglasne ploče te uđe u medij filma i oglašavanja za koji je cijeli život radio. Fascinirao me rad Zvonimira Faista, odnosno način na koji je oblikovao i ručno realizirao plakate u malim nakladama od 100 do 200 primjeraka, upravo onako kako se danas reklamiraju suvremene digitalne tiskare. Radeći cijeli život na prezentaciji drugih ljudi i njihovih proizvoda, i sam je napokon, dočekavši svojih petnaest minuta slave, zaslužio doći na ta posvećena mjesta promocije (filmsko platno, oglasne ploče) ...

"FALUSOM PROTIV UROKA"

Muzej grada Zagreba (prosinac 2003. - siječanj 2004.)
Autori izložbe: dr. Damir Kovač, Morena Zelle

Zbirka antičkih falusa dr. Damira Kovača sastoji se od 160 privjesaka, prstencića i kipića sa simboličkim značenjem za prizivanje sreće i plodnosti te zaštitu od uroka i zlih sila.

Uz predmete koji se izlažu, odnosno uz njihove pred-

loške, vezane su mnoge priče, anegdote, osobito često vezane uz *njegovu* veličinu.

Ti vrlo mali amuleti (milimetarskih dimenzija) izloženi su u vitrinama oko kojih su potkonstrukcije u različitim oblicima nalik na muško spolovilo (dimenzija u metrima).

Ti glatki, spiralni, rebrasti, izvijeni oblici presvučeni su u elastični, raznobojni render koji asocira na kondome.

U renderu su izrezani prerezi kroz koje se, kao u *peep-showu*, virka da bi se vidjeli izložci.

"VUČEDOLSKI HROMI BOG - ZAŠTO SVI METALURŠKI BOGOVI ŠEPAJU?"

Gradski muzej Vukovar (lipanj - prosinac 2004.)

Autor izložbe: Aleksandar Durman

Autor glazbe: Stanko Juzbašić

Sam tekst scenarija izložbe *Vučedolski hromi bog* potpuno se podudara s tekstom kataloga izložbe i dan je u integralnom obliku u legendama na izložbi.

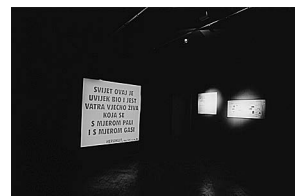
Nije se mogla ni smjela skratiti nijedna riječ a da se ne izgube podaci nužni za razumijevanje univerzalnosti te nove teorije koja objašnjava *Zašto svi bogovi metalurgije šepaju?*

Originalnih arheoloških izložaka i ovdje je vrlo malo te postoji niz prostora bez arheoloških artefakata, a svjetlo i mrak vrlo su važni gradbeni elementi izložbe.

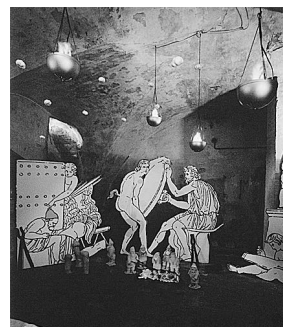
Uvodna instalacija o Heraklitovoj misli o stalnoj mijeni vatre izvedena je kao mali *light-show* koji u mračnoj

sl.9. Izložba "Vučedolski hromi bog - Zašto svi metalurški bogovi šepaju?": Megaron

sl.10. Izložba "Vučedolski hromi bog - Zašto svi metalurški bogovi šepaju?": Light show

sl.11. Izložba "Vučedolski hromi bog - Zašto svi metalurški bogovi šepaju?": Zemaljska vatra

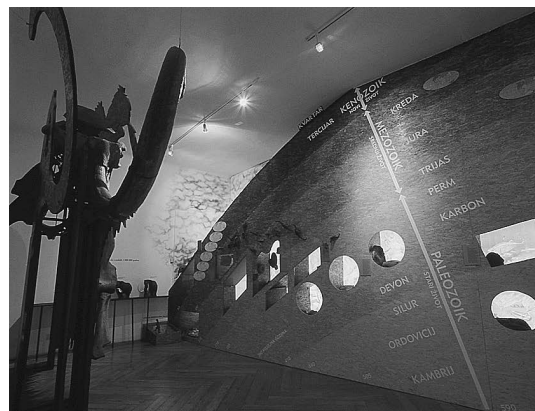
sl.12. Izložba "Vučedolski hromi bog - Zašto svi metalurški bogovi šepaju?": Hefestova radionica s češnjakom u zraku

sl.13. Izložba "Nemirna zemlja": Nastanak Zemlje

sl.14. Izložba "Nemirna zemlja": Pojava i razvoj života na Zemlji (slojevi života i smrti)

sl.15. Izložba "Nemirna zemlja": Mamut - kosti u siluetama

sobi odvlači posjetitelje iz svakodnevnice u mitsko razdoblje početaka metalurgije.

U drugoj je sobi instalacija *nebeske vatre u kameno doba* u kojemu čovjek još nije ovladao vatrom i samo je uplašen i fasciniran njezinom moći.

Kada Nebu uspije oteti vatru te otkriti načine njezina paljenja, čovjek stvara *zemaljsku vatru*. Instalacija u trećoj sobi asocijacija je na vezu između paljenja vatre drvenim svrdlom i spolnoga čina.

Badenska kultura, zahvaljujući bakrenoj rudači bogatoj arsenom, omogućuje izradu prvih metalnih oštrica kojim se reže i bode te su artefakti toga doba simbolički izloženi u šiljatoj vitrini.

Razrušena *Mramorna dvorana* Dvorca Eltz omogućila nam je prezentaciju presjeka *Megarona lijevača bakra* na *vučedolskom Gradcu*.

U međuvremenu smo načinili novi projekt Arheološkoturističkog parka Vučedol u sklopu kojega je napravljena i rekonstrukcija Gradca, te tu pokazujemo i način na koji namjeravamo izvesti tu rekonstrukciju. Posjetitelji ulaze na razinu u kojoj je katakombna grobnica s petero djece ukopana dva metra ispod podnice samoga Megarona, a koja je formalno obješena o sam pod s ložištem peći za taljenje bakra.

U neposrednoj je blizini, osim groba lijevača i njegove žene, u jednoj jami pronađena i keramička ptica za koju i tada istraživači nisu bili sigurni što predstavlja, te je u arheološkom dnevniku istraživanja M. Šeper prekrizio

napisanu riječ *kokoš* i dopisao *golub*.

U nastavku je predložen niz sličnih posuda i hramova posvećenih ptici koja je, očito, prikaz jarebice. Dane su rekonstrukcije hramova u Kafadži, nedaleko od današnjega Bagdada, s identičnom pticom na oltarnom dijelu te u Knosu, na Kreti, gdje je Evans otkrio oslikani friz jarebica.

Preko jarebice - koja u očuvanju svoga gnijezda zadržava lovca šepanjem glumeci da je ranjena - dolazimo do hromoga boga Hefesta i njegova patuljastog pomoćnika Kedaliona.

Iskoristili smo još jednu mogućnost Dvorca Eltz i posjetitelje ponovno spuštamo u podrum s rekonstrukcijom smrtno opasne Hefestove radionice.

Vraćamo se u prizemlje i pokazujemo uporabu nove halkopiritne rudače koja više nije opasna i koja omogućuje da gotovo svaki čovjek postane kovačem za svoje potrebe. Vrlo je dobra ilustracija toga asirsko trgovište Karum, u kojemu se u gotovo svakoj kući nalazi lijevačka peć za taljenje bronce. I tu su pronađene keramičke jarebice koje su sada samo reminiscencija na prošle, životno opasne metalurške procese.

Stranice telefonskoga imenika Zagreba s najčešćim prezimenima (a to nije slučaj samo u Hrvatskoj) koja u korijenu imaju riječ *kovač* dokumentiraju važnost, ali i ekspanziju toga zanimanja.

"NEMIRNA ZEMLJA"

Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb (lipanj - prosinac 2004.)

Autor izložbe: Darko Rukavina

Stil poučnih, bogato ilustriranih knjiga učinio mi se najboljom inspiracijom za postav te vrlo složene teme: kako je nastala, kako funkcionira, od čega se sastoji Zemlja.

Slike prelaze u treću dimenziju i postaju modeli.

Komika iz naslova izložbe služi se kao glavni motiv prezentacije.

U uvodnom hodniku mural sekvencija postanka Zemlje prelazi u zavijenu plohu s *fiber-optic* rasvjetom koja treptanjem asociira na zvjezdano nebo, s povećanjem snimke Zemlje iz svemira ispred plohe.

Postojeća arhitektura sobe postaje jedan od elemenata postava: na prozore su nalijepljeni duratransi, unutar jednog dovratnika uglavljen je segment presjeka Zemljine kore, a u drugome je instalacija potresa s upozoravajućim natpisom: *U slučaju potresa, najsigurnije mjesto u kući je ispod dovratnika.*

Staro mitološko objašnjenje da je Zemlja položena na četiri slona koje nosi velika kornjača poslužilo je kao ideja za izradu postamenta s eliptičnim bazenom u kojemu plivaju praoblaci kontinenata - a sve u funkciji objašnjenja tektonike ploča (plutajući kontinenti).

Plastični *Actionmani* skaču, sabijaju i guraju slojeve Zemlje te simuliraju način na koji nastaju deformacije u Zemljinoj kori. U nastavku su, također preko modela, prikazane litosfera, hidrosfera i atmosfera.

Podloga svih prikaza je sferni oblik Zemlje te je i za prikaz razvoja života na Zemlji uzet veliki segment. Jer, kao što kaže biblijska misao, *iz zemlje uzet si bio - prah si, i u prah ćeš se i vratiti.* Sav život na Zemlji nastaje iz zemlje, a svojom smrću čovjek postaje novi talog i novi sloj Zemljine kore. U radijalnim isječcima ugrađene su vitrine za fosile s osvijetljenim duratrans ilustracijama života u pojedinim geološkim razdobljima.

Kosti vunastog mamuta dobile su dodatnu slojevitost siluetu koja posjetitelju daje dobar osjećaj njegovih proporcija.

Primljeno: 15. rujna 2004.

THE CENTRAL IDEA

For many years now Mr Željko Kovačić has been designing temporary and permanent exhibitions for a large number of Croatian museums. In this contribution he presents visions, concepts, space and the conditions in which the following recent projects were carried out:

Mladen Kauzlaric - A taste of Zagreb between the Two World Wars, Zagreb City Museum, 2003; The Heritage of the Freemasons' Lodge "Vigilance" from Osijek, the Slavonian Museum, Osijek 2003; the Croatian History Museum, Zagreb, 2004; Zvonimir Faist - The Dictates of Time, Zagreb City Museum, 2003; The Phallus Used to Battle Spells, Zagreb City Museum, 2003/2004; The Lame God from Vučedol - Why All Metalurgic Gods Have a Limp?, the Vukovar Town Museum, 2004; Restless Earth, the Natural Science Museum, Zagreb, 2004.

How does one make an attraction of objects that are sometimes uninteresting, how does one give small exhibits the significance of large ones, how does one use speculative means to find objective nature, how does one present an idea with few artefacts, how does one give depth and spatial characteristics to two-dimensional objects?

I always look for the main ideal.

The problem sometimes turns out to be the solution. We can build space or contrast on shortcomings by stressing them.

An exhibition needs to be a space - a setting, or its fragment, a detail. It is best to build surroundings using exhibits, if possible. To use the advantages and disadvantages of the exhibition space. To find mounts, altars, frames inside it.

Experiences from other media, arts.

To lead visitors. To change the rhythm of attractions, number of exhibits. Surprises.

To be educational, and not boring. To use all forms of emotion and evoke them in visitors.

Humour is always welcome.

Closing an exhibition is like the end of a game.

However beautiful castles made of sand may be, the tide comes in and turns them into nothing more than a sandy beach. (Taken from Željko Kovačić's text)